

Türk Halk Edebiyatı

Prof. Dr. Ensar ASLAN

— 7. Baskı —

 PEGEM
AKADEMI

Prof. Dr. Ensar ASLAN

TÜRK HALK EDEBİYATI

ISBN 978-605-241-110-0

DOI 10.14527/9786052411100

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: 2008, Ankara

7. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Ensar ASLAN

Kars'ın Arpaçay ilçesinin Akçalar (Keçebörk) köyünde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kars'ta, yükseköğrenimini Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Aynı bölüme halk edebiyatı asistanı olarak atandı. Doktorasını Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Prof. Dr. Şükrü Elçin'le tamamladı. 1977-1979 yılları arasında ABD'de Indiana-Bloomington ve Chicago State üniversitelerinde iki yıl süreyle alanı ile ilgili çalışmalar yaptı. 1986 yılında doçent, 1991 yılında profesör oldu. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dekanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Ahi Evran Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulundu. Prof. Dr. Ensar Aslan'ın alanı ile ilgili yayımlanmış 10 kitabı, çeşitli kongre ve sempozyumlarda sunulan bildirileri ve 100'den fazla bilimsel makalesi bulunmaktadır.

SUNUŞ

Çok eski çağlara uzanan tarihi süreç içerisinde, geniş coğrafyalarda büyük imparatorluklar kurmuş, pek çok kültür ve medeniyet dairesine girmiş olan Türk ulusunun büyük bir sözlü halk kültürü birikimi bulunmaktadır. Toplumun ortak duygu ve düşüncesiyle yoğrulan mitoloji, destan, efsane, masal, hikâye ve âşık tarzı ürünler gibi ferdi ve anonim halk anlatmalarının tümünü kapsayan bu geleneksel kültür yaratmaları, halk edebiyatı alanı içerisinde değerlendirilir.

Türk halk edebiyatı oluşumu, gelişimi, yaşayışı, türleri ve mantalitesi ile geleneksel dinamiklere bağlı, uçsuz bucaksız bir edebiyat dünyasıdır. Ait oldukları ulusların yaşayış, inanç, duygu ve kültürel karakterini yansıtan halk edebiyatı ürünleri, türlerin özelliklerine göre, belirli geleneksel kural, usul ve şekillerde doğar, yaşar, yöreden yöreye ve nesilden nesile aktarılarak varlığını sürdürür.

Halk edebiyatı, alanına giren ürünleri kendine özgü metot ve yöntemlerle derler, araştırır, yorumlar ve sonuçlar çıkarır. Özünde bulunan değerleri toplumun yararına sunar. Roman, öykü, tiyatro, musiki, dans vb. çağdaş kültür ve edebiyat ürünlerine malzeme verir, kaynaklık eder.

Bugün ülkemizde halk bilimi ve halk edebiyatı araştırmalarında her bakımdan büyük ilerlemeler kaydedilmişse de, geçmişten günümüze toplumun her çeşit değerlerini özünde taşıyan bu ürünlerden yararlanma ve uygulama konularında yeterince yagın ve olumlu gelişmeler sağlanamamıştır.

Tarihi süreçte toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerinin harekete geçmesi, özellikle halkın yarattığı kültür ürünlerinin araştırılıp ortaya çıkarılması, ulusal duyguların ve estetik düşünce ve yaratma odaklarının gelişmesiyle sağlanabilir. Ulusların toplumsal yaşantısını etkileyen olayları, halkın önemseydiği, benimsediği kültürel ve ulusal değerleri iyi araştırıp ortaya çıkararak, çağdaş kültür ve edebiyatı, halkın sosyal yaşamını bu temeller üzerine kurmak, uygarlığa giden yolda toplumlara çok önemli değerler kazandıracığı kuşkusuzdur.

Ulusların varlıklarını devam ettirebilmelerinin temel ögesi sayılan halk kültürü ürünleri, nesiller arasındaki duygu ve düşünceyi geliştirerek, geleneksel bağlantıyı kurar. Bu bağlamda, geçmişle geleceği kaynaştırarak etkin bir bağ oluşturur. Geleneksel yapıda olan halk edebiyatı ürünleri, taşıdıkları etno-kültürel değerler vasıtasıyla toplumun bireylerine ulusal kimlik ve bağımsızlık bilinci kazandırarak ulusların birliğinin devamının sağlanmasına yardımcı olur.

Toplumlar, maddi ve manevi alanlarda çağdaş uygarlığı yakalayabilmek için kültürel değer birikimlerinden yararlanarak, ulusun bünyesine uygun kalkınma model, yöntem ve prensipleri oluştururlar. Temeli halk kültürüne dayanan bu oluşumlar,

sosyal ve siyasi birikimlerin yanında toplumun ekonomik ve teknolojik alanlarında gelişmesini sağlar.

Hemen bütün bilim dallarının halk edebiyatı konularıyla yakın veya uzak ilgisi bulunmakla birlikte, tarihin halk edebiyatı çalışmalarında ayrı bir yeri ve önemi vardır. Halk edebiyatı konuları tarihle iç içe yaşar. Araştırma ve incelemelerinde birbirlerini tamamlarlar. Halk edebiyatı ürünlerinin, özellikle halk destanlarının araştırılması, tarihin karanlıkta kalmış noktalarını aydınlatır. Etnoloji, arkeoloji, sosyoloji ve filoloji gibi bilim alanları, araştırma, inceleme ve sonuçlara varmada halk edebiyatı ürünlerinden yararlanırlar.

Başlangıçta sözlü gelenekte yaşayan ürünlerin bir kısmı, Dede Korkut hikâyelerinde olduğu gibi daha sonraki dönemlerde yazıya geçirilir. Ancak çoğunlukla geleneksel bir yapı kazanarak sözlü yolla varlıklarını sürdürürler.

Halk edebiyatı ürünleri başlangıçta ferdi özelliktedir. Yani o ürünü mutlaka bir yapan, yaratan ve ortaya çıkaran vardır. Ancak zamanla, çeşitli nedenlerle yapıp yaratana unutulup kaybolan bazı ürünler, anonimleşme özelliği kazanmış olur. Bu durum, halk edebiyatı ve halkbilimi ürünlerinin hem ferdi, hemde anonim nitelik taşıyan ürünler olduğunu gösterir.

Halk edebiyatı ürünlerinin sözlü yoldan anlatılıp aktarılması sırasında, anlatıcıdan ve ortamdan kaynaklanan bir takım değişiklikler meydana gelir. Ürünlerin ana konusu sabit kalmak koşuluyla ortaya çıkan ve az çok değişiklik gösteren bu metinlere varyant veya eş metin denilmektedir.

Bu kitapta, Türk halk edebiyatının belli başlı konuları, belirlenen altı bölümlük bir düzenleme içerisinde araştırılıp incelenerek, örneklerle sunulmuştur.

Birinci bölümde, halk edebiyatı ve halk biliminin tarihi gelişimi, halkın tanımı, halk edebiyatının oluşumu, tanımı ve genel özellikleri üzerinde duruldu.

İkinci bölümde, Halk edebiyatının yazılı ve sözlü kaynaklarına yer verildi. Destan kavramı ve destanların oluşumu irdelenerek, destanların genel bir tasnifi yapıldı. Çağlar boyunca oluşan Türk ve diğer milletlere ait önemli sayılan destanlar, örnek metinlerle tanıtıldı.

Üçüncü bölümde, Türk halk şiirinin oluşum ve gelişim evreleri ile ilk türler incelendi. Daha sonra, halk şiiri biçim/şekil, tür, konu, motif, ezgi gibi iç ve dış yapıları bakımından değerlendirilerek yazılı ve sözlü kaynaklardaki şiir örneklerine yer verildi.

Dördüncü bölüm, âşık edebiyatının kaynaklarına ayrıldı. Şamanizm inanç sistemi, şaman-bahşi-ozan geleneği ve başlangıcından günümüze kadar uzanan âşıklık geleneği ve âşık tarzı ürünleri incelenerek, temsilcileri ve örnek ürünleri değerlendirildi.

Beşinci bölümde, Geleneksel Türk tiyatrosu, Türk seyirlik oyunları ve köylü temsilleri ele alındı. Meddah, ortaoyunu ve Karagöz konuları ayrı ayrı incelenerek oyunların yapıları ve tipler tanıtıldı, örnek oyun metinlerine yer verildi.

Altıncı bölümde, halk edebiyatı çalışmalarının önemli bir aşaması olan derleme usul ve yöntemleri yer aldı. Alandan ve yazılı kaynaklardan ürünlerin tespiti, derlenmesi ve arşivlenmesi ayrıntılı olarak verildi.

Kitabın sonunda, bu tür çalışmaların “olmazsa olmazı” olarak gördüğümüz bir Dizin ve yararlandığımız konularla ilgili Kaynakça bulunmaktadır.

Halk edebiyatı konularını topluca sunduğumuz bu kitabın, başta öğrencilerimiz olmak üzere halk edebiyatı alanında çalışma yapan bilim insanlarına yardımcı olacağı düşüncesindeyim.

Kitabın düzenlenmesinde ve yayına hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm Bölümümüz elemanlarına ve Pegem Akademi Yayıncılık çalışanlarına teşekkürlerimi bildiririm.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. TÜRK HALK EDEBİYATI VE HALKBİLİMİ	1
1.2. Halk Edebiyatı ve Halkbiliminin Tanımı	1
1.3. Halk ve Halk Edebiyatının Oluşumu.....	2
1.4. Halk Edebiyatının Genel Özellikleri.....	5
1.5. Halk Edebiyatının Amacı ve Önemi.....	8
1.6. Halk Edebiyatının Tarihi Gelişimi	9
1.7. Halk Edebiyatı ve Halkbiliminin Diğer Bilim Dalları ile İlişkisi	14

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. HALK EDEBİYATININ KAYNAKLARI	17
2.1.1. Sözlü Kaynaklar	17
2.1.1.1. Sagu.....	18
2.1.1.2. Koşuk.....	19
2.1.1.3. Sav/Atasözü.....	22
2.1.1.4. Mitoloji.....	24
2.1.1.5. Destan/Epope	25
2.1.1.5.1. Destan Kavramı ve Destanların Oluşumu.....	25
2.1.1.5.2. Altay Yaratılış Kozmogonisi ve Türk Destanları.....	32
2.1.1.5.2.1. Saka Türklerine Ait Destanlar	35
2.1.1.5.2.1.1. Alp Er Tunga Destanı.....	35
2.1.1.5.2.1.2. Şu Destanı.....	37
2.1.1.5.2.2. Oğuz Türklerine Ait Destanlar	39
2.1.1.5.2.2.1. Oğuz Kağan Destanı.....	39
2.1.1.5.2.3. Göktürk Destanları	43
2.1.1.5.2.3.1. Bozkurt Türeyiş Destanı	43
2.1.1.5.2.3.2. Ergenekon Çıkış Destanı	44
2.1.1.5.2.4. Uygur Destanları	45
2.1.1.5.2.4.1. Uygur Türeyiş Destanı	45
2.1.1.5.2.4.2. Uygur Göç Destanı.....	47
2.1.1.5.2.4. Kırgız Destanı	48

2.1.1.5.2.4.1. Manas Destanı.....	48
2.1.1.5.2.6. Cengiz Han Destanı	56
2.1.1.5.2.7. Dede Korkut Destanı Hikâyeleri	58
2.1.1.5.2.7.1. Dede Korkut Nüshaları ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar	62
2.1.1.5.2.7.2. Dede Korkut Coğrafyası	64
2.1.1.5.2.7.3. Dede Korkut Kahramanları.....	67
2.1.1.5.2.8. Anadolu Destanları	67
2.1.1.5.2.9. Battal Gazi Destanı (Battalname)	67
2.1.1.5.2.10. Danişmend Gazi Destanı (Danişmendnâme).....	71
2.1.1.5.2.11. Sarı Saltuk Destanı (Saltukname).....	72
2.1.1.5.2.12. Satuk Buğra Han Destanı.....	73
2.1.1.5.2.13. Köroğlu Destanı.....	74
2.1.1.5.3. Türk Destanlarının Önemli Tip ve Motifleri.....	78
2.1.1.5.4. Dünya Edebiyatlarının Önemli Destanları	93
2.1.1.5.4.1. Gilgamiş Destanı.....	93
2.1.1.5.4.2. Kalevala Destanı.....	94
2.1.1.5.4.3. Homeros Destanları	96
2.1.1.5.4.4. Şehname.....	98
2.1.2. Yazılı Kaynaklar	99
2.1.2.1. Orhun Yazıtları.....	99
2.1.2.2. Çin Kaynakları ve Uygur Metinleri	101
2.1.2.3. Divanü Lugati't Türk.....	103
2.1.2.4. Kutadgu Bilig	104
2.1.2.5. Atabetü'l Hakayık.....	106
2.1.2.6. Evliya Çelebi Seyahatnamesi	107
2.1.2.7. Cönkler ve Mecmualar	108
2.1.2.8. Sûrnameler.....	109
2.1.2.9. Vilâyetnameler.....	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. TÜRK HALK ŞİİRİ	111
3.1.1. Halk Şiirinin Oluşumu ve Gelişimi	111
3.1.1.1. Türk Halk Şiirinin İlk Türkleri ve Örnekleri.....	118
3.1.1.2. Halk Şiiri Öğeleri	120
3.1.1.2.1. Birim.....	120
3.1.1.2.2. Ölçü.....	121
3.1.1.2.3. Uyak.....	123
3.1.2. Halk Şiirinde Tür ve Şekil	128
3.1.2.1. Anonim Halk Şiirinde Tür ve Şekil	128
3.1.2.1.1. Mani.....	128
3.1.2.1.2. Türkü.....	138
3.1.2.1.3. Ninni.....	146
3.1.2.2. Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Tür ve Şekil	148
3.1.2.2.1. Koşma.....	148
3.1.2.2.2. Destan.....	151
3.1.2.2.3. Ağıt.....	195
3.1.2.2.4. Semai.....	201
3.1.2.2.5. Varsağı.....	202
3.1.2.2.6. Divan.....	203
3.1.2.2.7. Selis.....	205
3.1.2.2.8. Kalenderî.....	206
3.1.2.2.9. Satranç.....	207
3.1.2.2.10. Vezin-i Âher.....	208
3.1.2.3. Tekke ve Tarikat Şiirlerinde Tür ve Şekil	209
3.1.2.3.1. İlahi.....	209
3.1.2.3.2. Nefes.....	211
3.1.2.3.3. Nutuk.....	212
3.1.2.3.4. Devriye.....	213
3.1.2.3.5. Şathiye.....	216

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. ÂŞIK EDEBİYATININ KAYNAĞI VE OLUŞUMU	217
4.1.1. Şamanizm.....	217
4.1.2. Ozan Geleneği	223
4.1.3. Âşık Kavramı ve Başlangıcından Günümüze Âşık Edebiyatı	225
4.1.3.1. Bade İçme.....	227
4.1.3.2. Doğaçlama	231
4.1.3.3. Çırak Yetiştirme	232
4.1.3.4. Âşıkların Yetiştığı Çevreler	232
4.1.3.5. Âşık Fasılları ve Âşık Karşılaşmaları	236
4.1.3.6. Muamma ve Lügaz.....	241
4.1.3.7. Âşık Tarzında Ezgi; Makam, Hava.....	242
4.1.4. 16. Yüzyıl Öncesi Âşık Edebiyatı	246
4.1.5. 16. Yüzyıl Âşık Edebiyatı.....	247
4.1.5.1. Hayalî.....	248
4.1.5.2. Pir Sultan Abdal	250
4.1.5.3. Karacaoğlan	259
4.1.6. 17. Yüzyıl Âşık Edebiyatı.....	265
4.1.6.1. Âşık Ömer.....	265
4.1.6.2. Gevherî.....	272
4.1.6.3. Kayıkçı Kul Mustafa.....	276
4.1.6.4. Ercişli Emrah	279
4.1.7. 18. Yüzyıl Âşık Edebiyatı.....	284
4.1.7.1. Levnî	286
4.1.8. 19. Yüzyıl Âşık Edebiyatı.....	287
4.1.8.1. Erzurumlu Emrah.....	288
4.1.8.2. Âşık Dertli.....	292
4.1.8.3. Evrekli Seyranî.....	296
4.1.8.4. Dadaloğlu.....	298
4.1.9. 20. Yüzyıl Âşık Edebiyatı.....	301
4.1.9.1. Çıldırılı Âşık Şenlik.....	303
4.1.9.2. Kağızmanlı Recep Hıfzî.....	308
4.1.9.3. Müdamî	316
4.1.9.4. Âşık Veysel Şatıroğlu.....	319

4.1.9.5. Murat Çobanoğlu.....	323
4.2. Halk Edebiyatı Nesir Türleri	327
4.2.1. Halk Hikâyeleri	327
4.2.1.1. Hikâyelerin Türküleri	327
4.2.1.2. Halk Hikâyelerinin Konuları ve Konularının Kaynakları	328
4.2.1.3. Halk Hikâyelerinin Yapısı ve Anlatım Tekniği.....	330
4.2.1.4. Türk Halk Hikâyeleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar	337
4.2.2. Masal	343
4.2.2.1. Masalların Sınıflandırılması ve Tipleri.....	345
4.2.2.2. Masal Motifleri	347
4.2.2.3. Formeller	349
4.2.2.4. Masalların Doğuş Nazariyeleri.....	351
4.2.2.5. Dünyada Önemli Masal Kaynakları	352
4.2.2.6. Türkiyede Masal Çalışmaları.....	353
4.2.3. Efsane	362
4.2.3.1. Munzur Efsanesi	367
4.2.4. Fıkra	368
4.2.4.1. Nasreddin Hoca Fıkraları	370
4.2.5. Bilmece	372

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. GELENEKSEL TÜRK SEYİRLİK OYUNLARI	375
5.1.1. Köylü Temsilleri	375
5.1.2. Meddah	376
5.1.3. Ortaoyunu	380
5.1.3.1 Ortaoyununun Bölümleri.....	380
5.1.3.2 Ortaoyununun Kişileri.....	381
5.1.4. Karagöz	382
5.1.4.1. Karagöz Oyununun Bölümleri.....	385
5.1.4.2. Karagöz Oyununun Kişileri.....	387
5.1.4.2.1. Bir Karagöz Oyunu Yalova Sefası.....	389

ALTINCI BÖLÜM**6.1. HALK EDEBİYATI VE HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİNİ****DERLEME USUL VE YÖNTEMLERİ.....421****6.1.1. Alan Araştırma Metodu422**

a) Gözlem Yöntemi.....423

b) Görüşme Yöntemi.....424

6.1.2. Anket Yöntemi.....424**6.1.3. Kılavuz Kişilerden Yararlanma.....425****6.1.4. Yazılı Kaynaklardan Araştırma427****KAYNAKLAR429****DİZİN437**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Türk Halk Edebiyatı ve Halkbilimi

1.2. Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Tanımı

Eski ve yeni halk kültürü oluşumları “halk” tanımına yeni bir bakış getirdiği gibi, halkbilimi ve halk edebiyatının konu ve kavramlarını da yeniden tasnif edip, tanımlama ihtiyacını doğurmuştur. Halkbilimi araştırmalarının çoğu değerlendirilmelerinde, halk edebiyatı ve halkbilimi kavramlarının aynı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Konular dikkate alındığında, bu tür bir yaklaşımın genel olarak doğru olduğu düşünülebilir. Çünkü bu alanların kapsadığı çok geniş bir yelpazedeki yazılı, sözlü, anonim, ferdi, saz, tekke, geleneksel, töresel, törensel, tür, biçim, ezgi vb. Türlerle, bunların her birisinin kendi içerisinde ayrıldığı alt başlıklarında gösterilen ürünlerin tanım, ayırım ve değerlendirilmelerinde birtakım ikilem ve çelişkilerin ortaya çıktığı görülmektedir. İngiliz bilgini William Thoms’un 1946 yılında halk kültürü ürünleri için folklor terimini teklif edip kullanmasından günümüze kadar bu konudaki kavram, tanım ve tasnif karmaşası devam edip gelmektedir. Yerli ve yabancı bilim insanlarının, halkbiliminin tanımı ve tasnifi ile ilgili, çoğu da bir biriyle çelişen yüzlerce yazıları olduğu dikkati çeker. Bu nedenle halk edebiyatı ve halkbilimi konularının kapsadığı ürünlerin tümünü kesin çizgilerle ayırıştırıp sıralamanın hiçbir zaman sağlıklı olamayacağı düşüncesindeyiz. Tanım, tespit ve ayırıştırmadaki bu olumsuzluklara rağmen yine de bu konuların hoş görülecek bir ayırımının ve tanımının yapılması zorunluluğu vardır. Ayrıca halk edebiyatı ve halkbilimi ürünlerinin tanım ve ayırımını yaparken ülkelerin durumlarını da dikkate almak gerektiğini düşünüyorum. Bu bağlamda geleneksel Türk kültür ürünleriyle Amerika halkının kültür ürünlerini aynı kategoride değerlendirmemiz mümkün müdür.

Yukarıdaki bütün bu gerekçeleri göz önünde bulundurduğumuzda halk edebiyatını; Âşık edebiyatı ürünleri, eski Türk destanları, mit, efsane, masal, fıkra, bilmece, türkü gibi edebi değeri ve belirli bir formatı bulunan ferdi veya anonimleşmiş, geleneksel sözlü veya yazılı ürünleri kendine özgü metot ve yöntemlerle

derleyen, sınıflandıran, inceleyen, yorumlayan ve sonuçlar çıkaran bir bilim dalı şeklinde değerlendirilebilir.

Bir kısım araştırmacılar, yaratıcısı belli olmayan yani ferdin damgasını taşımayan anonim nitelikteki ürünleri halk edebiyatı alanı dışında tutmuşlardır. Aslında gelenek, görenek, inanış, töre ve halkın yaşam biçimini oluşturan geleneksel değerlerin dışında, hemen bütün halk kültürü ürünlerinin başlangıçta birer yaratıcı ve üretici olduğunu yukarıda belirtmiştik. Ancak zamanla sahipleri unutulup kaybolan bu ürünler anonim bir yapı kazanarak toplumun malı olmuşlardır.

Halkbilimi/folklor, toplumun gelenek, görenek, halk inancı, halk hekimliği, halk müziği, töresel ve törensel davranışlar ve halkın her çeşit yaşam biçimlerini oluşturan geleneksel değerlerle, halk kültürünün bütün konu ve kaynaklarını araştıran ve inceleyen bir bilim dalı olarak değerlendirilir. Genel bir anlatımla, yukarıda verdiğimiz halk edebiyatı konuları içerisinde gösterilen halk kültürü ürünlerinin de, daha geniş bir kavram olan halkbilimi kapsamı içerisinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağını söyleyebiliriz. Aslında, yukarıda da belirtildiği gibi folklor ilminin doğuşundan itibaren Avrupa'da ve bizde halk edebiyatı ve halkbiliminin alanlarının belirlenmesi konusunda kesin bir ayırım, tanım ve sınıflandırılması yapılamamış, bu iki kavramın zaman zaman aynı anlamlarda kullanıldığı görülmüştür. Çünkü kimi türlerin oluşumunun, yapısının ve kaynağının tespit ve ayırımını yaparken esas alınacak belli bir kural, imge, unsur ve ölçü yoktur. Ürünlerin evrensel, ulusal ve etno-kültürel oluşum ve yaşam biçimleri bakımından irdelenmesi bu kavramları daha karmaşık bir hale getireceği açıktır. Son dönemlerde Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalarda halkbiliminin araştırma ve inceleme alanlarının, halk edebiyatı konularını da içerisine alacak şekilde genişletildiği görülmektedir. Bütün bu değerlendirmelerden, halk edebiyatı ve halkbilimi kavramlarının kapsadığı konu, ürün ve türleri, yukarıda da belirtildiği gibi kesin çizgilerle ayırıştırıp sınıflamanın pek mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır.

1.3. Halk ve Halk Edebiyatının Oluşumu

Halk biliminin bağımsız bir bilim dalı olarak kabul edilmesinden yani başlangıcından itibaren gerek Avrupa'da gerekse ülkemizde halk bilimi ve halk edebiyatı konularına kaynak teşkil eden türleri yaratan, üreten, söyleyen ve aktaran "halk"ın kim olduğu, toplumun hangi sosyal sınıf ve statüdeki insanlarını temsil ettiği konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Çünkü halk terimi, hemen her ulusun tarihinde farklı dönemlerde, farklı sosyal ve iktisadi yaşam tarzına sahip topluluk ve sınıflar için kullanılmıştır. Günümüzde de halkın, sosyal, siyasi ve iktisadi alanlarda farklı şekil ve anlamlarda tanımlandığı görülmektedir. Bu nedenle halkbilimi